

BOŞ ZAMANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ SORUNUNUN SOSYOLOJİK VE EĞİTİMSEL YÖNLERİ

Asis. Dr. Mahmut TEZCAN

Bu incelememizde, «Boş Zamanların Değerlendirilmesi» konusunun bazı sosyolojik ve eğitimsel yönlerine değinilecektir. Bu konuda daha önce yayınladığımız «Boş Zamanlar Sosyolojisi» isimli yapıtımızın içinde yer almayan açıklamalara yer verilmiştir. Konuyu hem genel, hem de ülkemiz açısından ele almaya çalıştık.

İncelememiz dört kısımdan oluşmaktadır. Önce boş zaman eylemlerinin tipolojilerine, daha sonra, konunun eğitim sosyolojisi ile ilişkilerine yer verilmiştir. Üçüncü kısımda, çeşitli kuruluşların bu konudaki rollerine ve nihayet sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

G İ R İ Ş

«Boş zamanlar» konusu, günümüzde hem sanayileşmiş ve hem de sanayileşmekte olan toplumların ortak bir sorunu durumuna gelmiştir. Çünkü her iki tür toplumda da çalışma saatleri giderek azalmakta ve insanların boş zamanları artmaktadır. Üstelik, gelişmekte olan ülkelerin ayrıca, çalışmadan yani işsiz olarak geçirdikleri geniş bir boş zamanları var. İşte sorun, bu kadar artan boş zamanda insanların ne yapacakları konusunda düğümlenmektedir. Bu açıdan konu, genç, yetişkin ve yaşlılar gibi geniş bir kitleyi ilgilendirmektedir.

Sorun, bireyin okul saatleri ve çalışma saatleri dışında kalan zamanında ne yapması gerektiğidir. Kuşkusuz bu zaman, bireyin birşeyler yapması gereken zamandır. Bomboş olacağı

bir zaman değildir. «Boş zaman» deyince sanki hiçbir şey yapılmayan zaman anlaşılıyor. Halbuki boş zamanların değerlendirilmesi derken dopdolu geçen bir zamanı kastediyoruz. Kavram dilimize «Boş Zaman» olarak çevrilmiş. Aslında «Özgür zamanlar» dense daha doğru olacak. Fakat kavram «Boş zaman» olarak yerleştiği için biz de öyle kullanmayı tercih ettik. İşte bireyin bu zamanını etken, akıllı ve yapıcı bir biçimde değerlendirmesi onun bu konuda eğitilmesine bağlıdır. Bu eğitime «Boş zaman eğitimi» diyoruz. Bu incelemede, bireyin boş zamanını olumlu bir biçimde değerlendirebilmesi için ona sağlanması gereken boş zaman eğitiminin önemi üzerinde durulacaktır.

Sanayileşen, kentleşen, hızla değişen ülkemiz bakımından konunun önemi giderek artmaktadır. Ayrıca ülkemizde işsizlik sorunu da vardır. Onların da boş zamanlarını üretici olarak değerlendirmek için çaba harcamak gereği ortadadır.

Sanayileşmiş ülkeler konuya gereken önemi vererek programlar, planlar, hizmetler ve olanaklar sağlamaktadırlar. Bizde ise bu konudaki çalışmalar yok denecek kadar az veya hiç yoktur. Bu nedenle konunun önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

I. BOŞ ZAMAN EYLEMLERİNİN TİPOLOJİSİ

Boş zaman eylemleri çok çeşitli olduğu için tipolojiler de oldukça çeşitlilik göstermektedir. Örneğin çeşitli yazarlar bu eylemleri, sürelerine, kurumlara ve niteliklerine göre ayırmışlardır.

Boş zamanların değerlendirilmesi konusunun felsefi yönlerine değinen Nash'ın tipolojisi şöyle (1) :

4	Yaratıcı katılım	Model yapımı
3	Etken Katılım	Rol oynama (Modelin kopye edilmesi)
2	Duygusal Katılım	Beğenen kişi
1	Eğlenme	Kıdılgen katılım (Çan sıkıntısına çare)
0	İncitme veya zarar verme	Aşırılıklar
Sıfır altı	İncitme veya zarar verme	Sug, suçluluk

Sıfır düzeyinde birey, zamanı öldürmek amacındadır. Bu düzey kaçış mekanizmaları için mükemmel bir fırsattır. Burada birey, bir süre için gerçeklikten uzaklaşır.

Birinci kategori, yorgunluğu unutmak bakımından bir değere sahiptir. Boş zamanın edilgen kullanılışıdır. Zamanı tek-düze geçirmekten kaçışı ifade eder. Can sıkıntısına çaredir. Seyirlik bir tiptir.

İkinci kategoride birey, bir başkasının yaratıcı çabalarına duygusal olarak katılmaktadır. Bu katılım müzik, resim, heykel, kitap v.s. yoluyla olur. Bireyin iç duygularına hitap eder, onun için bir anlam ifade eder.

Üçüncü kategoride eyleme etken olarak katılım söz konusudur. Birey burada rol oynamaktadır. Belirli bir model kopya edilir. Örneğin basketçi, oyunu yaratmaz fakat görevini yerine getirir, yani rolünü oynar. Şarkıcı, bestelenmiş bir şarkıyı söyler. Fakat bu kategori, birinci kategoriden, yani seyirlik katılımdan çok farklıdır.

Dördüncü kategori ise yaratıcı katılımdır. Birey burada bir model yapar. Birey kendi deneyim veya imgeleminden bir model yaratır. Bir oyun veya bir kitap yazar. Sanat, bilim, felsefe, icat ve keşifler yaratıcı katılım örnekleridir. Leonardo da Vinci, Gandhi v.s. gibi kişiler bu katılımı yapan enerjik ruhlu kişilerdir.

Boş zamanlar sosyolojisindeki araştırmalarıyla tanınmış Fransız sosyolog Dumazedier'in tipolojisine göre boş zaman eylemleri beş grupta toplanmaktadır (2) :

- a. Fiziksel : Spor, yürüyüş, seyahat gibi,
- b. Sanatsal : Güzel sanatların çeşitli dallarıyla ilgilenme,
- c. Pratik işler : Evde yapılan çeşitli el işleri, el sanatları v.s.
- d. Entellektüel : Okuma gibi.
- e. Toplumsal : Eğlence, ziyaretler v.s.

II. BOŞ ZAMANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİNİN EĞİTİM SOSYOLOJİSİ İLE İLİŞKİLERİ

Konunun eğitim sosyolojisi dalı ile ilişkileri oldukça fazladır. En geniş anlamıyla eğitim sosyolojisi, toplum ve eğitim iliş-

kilerini işlevsel açıdan ele almaktır. Konuya bu yönden bakıldığı zaman boş zamanların değerlendirilmesinin eğitim sosyolojisi ile ilişkileri aşağıdaki noktalar etrafında özetlenebilir :

A. Kurumsal Düzen Olarak İlişki

Eğitim sosyologlarından Halsey, eğitim sosyolojisinin, eğitim ile toplumun diğer kurumsal düzenleri arasındaki işlevsel ilişkileri incelediğini belirtir (3). İşte boş zamanlar da sosyolog Fichter'in belirttiği gibi siyaset, din, ekonomi gibi diğer kurumsal düzenler arasındadır (4). Çünkü boş zamanlar da diğer toplumsal kurumlar gibi bir gereksinimi karşılamaktadır ve bununla ilgili davranış örnekleri geliştirilmiştir.

B. Eğitim Amaçları Yönünden İlişki

Kinneman, Peters, Clements, Finney gibi sosyologlar, eğitim sosyolojisini eğitim amaçlarının nesnel bir çözümlenışı olarak ele alırlar (5). Bu anlayışa göre ülkemiz eğitim sisteminde de genel amaçlar arasında yer alan «...yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirmek» (6) ve daha önceki amaçlar arasında yer alan «Boş zamanlarını, kendisine ve topluma yararlı olacak biçimde okuma, güzel sanatlar, oyun, spor, gezi, eğlence, başka yollarla değerlendirir» (7) amaçları ve bunların gerçekleştirilmesi çabaları konumuzu doğrudan ilgilendirmektedir.

C. Toplumsallaşma Süreci Olarak İlişki

Ellwood, Brown, Smith gibi sosyologlar ise eğitim sosyolojisini çocuğun tüm toplumsallaşma sürecinin incelenişi olarak görmüşlerdir (8). Akran grupları, aile, okul, kitle iletişim araçları gibi toplumsallaşma araçları aynı zamanda çocuğun boş zamanlarını değerlendirme biçimlerini oluşturmakta ve ona boş zaman eğitimi vermektedirler.

D. Kültür Aktarma Yönünden İlişki

Durkheim ise eğitim sosyolojisini bir kültür aktarma olarak görmektedir (9). Bu anlayış, yukarıda değindiğimiz toplumsallaşma görüşünü de içermektedir. Bir toplumun kültürünün genç kuşaklara aktarılma yollarından birisi de, kuşkusuz, boş

zaman eğitimidir. Örneğin o kültürün sanatı, edebiyatı, sporu, oyunları boş zaman eğitimi ile de aktarılır.

E. Eğitimcilerin Eğitimi Yönünden İlişki

Zeleny gibi bir kısım sosyologlar da eğitim sosyolojisini, eğitimcilerin eğitimi için yararlanılan bir alan olarak görmüşlerdir. Boş zaman eğitiminde yararlanılan mesleksel liderler de aynı zamanda birer eğitimcidirler. Bugün A.B.D. de böyle boş zaman eğitiminde bulunan mesleksel liderler yetiştirilmektedir (10).

F. Okul İçi ve Okul Dışı Etkileşim Yönünden İlişki

W. Waller gibi eğitim sosyologları ise okul içindeki ve okul ile topluluk arasındaki toplumsal etkileşimi eğitim sosyolojisinin inceleme alanı olarak görmüşlerdir (11). Bugün okullar hem öğrencinin ve hem de çevre halkının boş zaman değerlendirme eğitimini üzerlerine almışlardır. Hem müfredat, hem de müfredat dışı programlar düzenleyerek bu konuda işlev sahibi olmuşlardır.

G. Okul Başarısını Tayin Yönünden İlişki

Öğrencinin okul dışı veya müfredat dışı eylemlere katılması onun okul başarısını olumlu bir biçimde etkilemektedir. İşte boş zamanlarında spor, müzik, güzel sanatlar, folklor gibi dallarla uğraşan öğrenciler öğrenimlerinde başarılı olmaktadır (12). Yani boş zaman eylemlerine etkin olarak katılım, başarıyı tayin eden zihinsel olmayan etkenler arasındadır (13). Öğrenci bu yoldan sağlıklı, dinç, sağlam bir kişilik geliştirmektedir. Bu yönleriyle de konu eğitim sosyolojisini ilgilendirmektedir.

H. Oyunun Eğitsel Bir Araç Olarak Ele Alınışı Yönünden İlişki

Dewey ve Montessori gibi eğitimcilerin çocuğun oyun eylemini eğitim ve öğretimde bir araç olarak ele almaları da eğitim sosyolojisi alanını yakından ilgilendirmektedir. Oyun işlemi, kendi başına bir boş zaman eylemi olmakla birlikte ondan eğitsel amaçlar bakımından da yararlanılabilir.

I. Sosyo - Kültürel Bütünleşmeyi Sağlama Yönünden İlişki

Eğitimin toplumsal rollerinden birisi de o toplumda **sosyo-kültürel bütünleşmeyi sağlamaktır**. Farklı etnik gruplar ve sosyo - ekonomik gruplar arasındaki bütünleşmeyi, kaynaşmayı sağlamak eğitimin rolleri arasındadır (14). Bu olgu ile özellikle eğitim sosyolojisi ilgilenir. Bütünleşmeyi sağlama yollarından birisi de boş zaman eğitimidir. Örneğin farklı bölgelerin halk oyunlarını öğrenen birey o bölgelerin kültürünü paylaşır, benimser, sever. Aynı biçimde farklı bölgesel sanatların, kültürel özellik gösteren boş zaman değerlendirme biçimlerinin yaygınlaştırılması bütünleşmeyi sağlar.

J. Toplumsal Statü Yönünden İlişki

Boş zamanları etken, yaratıcı ve olumlu bir biçimde değerlendirme, bireylerin **toplumsal statülerini** de arttırmaktadır. Örneğin Amerikan Üniversitelerinde ve kolejlerinde bir öğrencinin okul dışı eylemlere katılma (Güzel sanatlar, spor v.s.) derecesi, onun kendi grubunda statüsünün artmasına yol açar (15). Bu nedenle öğrenciler boş zamanlarında birden çok eylemlere katılmak için birbirleriyle adeta yarış eder durumdadırlar. Aynı biçimde ev hanımları için herhangi bir gönüllü kuruluşta görev almak da onlar için bir statü simgesi olmaktadır. İşte toplumsal statü olgusu da eğitim sosyolojisi alanının ilgilendiği belli başlı konulardandır.

III. ÇEŞİTLİ KURUMLARIN BOŞ ZAMANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİNDEKİ ROLLERİ

Burada, dinsel kuruluşların, devletin ve diğer kurumların rollerine değinilecektir.

A. DİNSEL KURULUŞLARIN ROLÜ

Daha önceleri kilise, dogmatik olarak boş zamanların değerlendirilmesi sorununa karşı çıkmıştı. Çünkü bu eylemlerin insanların dinsel inançlarını zayıflattığı anlayışı egemendi. 19. yüzyıldan beri kilise, bu tutumunu değiştirip boş zamanların değerlendirilmesi konusunu tanımaya başladı. Boş zaman eylemlerinin dinsel uygulamaya katkıcı bir etkisi olduğu anlaşılmıştır (16).

Bugün kiliseler, boş zamanların değerlendirilmesi ve eğitimi yönünden birçok işlevlere sahiptirler. Programlarına boş zaman değerlendirme eylemlerini almışlardır. Bu programlar, üyelerin arkadaşlık kurma ve toplumsallaşması yönünden birer araç olmaktadır (17). Aynı zamanda yetenekli ve ilginç kişiler, üyeleri kiliseye çekerek onların kilise yaşamına daha geniş ölçüde katılımını sağlamaktadırlar. Kilise bu yönden yaratıcı eylemlere daha çok özen göstermektedir.

Kiliseler, üyeleri dışında ayrıca buldukları topluluklara da dinsel amaçlar dışında programlar düzenlemek bakımından yardım ederler. Gençler için ve tüm topluluk üyelerine özel programlar hazırlarlar (18). Böylece bireyleri arzulanmayan eylemlere katılmaktan alıkoşurlar.

Bazen da kendi dinsel yaşamına yeni üyeler çekmek için de kamp, konferans, piknik v.s. gibi, programlar düzenlerler. Kimi yazarlar bugün kiliselerin artık temel amaçlarından uzaklaşarak tamamen birer boş zaman değerlendirme kurumu durumuna geldiklerini belirtmektedirler (19). Örneğin modern kiliselerin boş zaman değerlendirme odalarını, spor salonlarını, müzik şenliklerini, toplumsal amaçlı salonlarını (sanat galerilerini) v.s. eleştirmektedirler.

İslâm dininin de gençlere camilerde boş zamanlarında imamlarca dinsel eğitim sağlamaları, dinsel musikinin geliştirilmesi, islâm sanatlarının (hattatlık, mimari, süsleme v.s.) yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi yönünden önemli katkıları olmuştur.

B. DEVLETİN ROLÜ

Boş zaman eğitimi ve halkın boş zamanını değerlendirmesi bakımından devlet üzerine büyük sorumluluklar almıştır. Bu husus hükümetlerin işlevlerinden birisidir. Devletler bu konuda mali olanaklar, araç-gereç sağlayan yegane kuruluşlardır. Hem merkezi hem de yersel yönetimin bu konuda ayrı ayrı görevleri vardır (20). Özellikle belediyelerin bu konudaki görevleri giderek artmaktadır. Devletler aldıkları vergilerle bu konu için bütçelerine ödenek ayırmaktadırlar. Zamanımızda halkın devletten bu konudaki istemleri de giderek artmaktadır.

Demokratik ülkeler dışındaki sosyalist ülkelerde ise devletin bu konudaki sorumluluk ve görevleri ise daha da yoğunlaşmıştır. Devlet bu konuda etken bir rol oynamaktadır. Açık hava boş zaman değerlendirilmesi için yer ayrılması (spor alanları, çocuk bahçeleri, parklar) kapalı salonlar, boş zaman eğitimi yapabilecek liderler yetiştirilmesi, okullar açmak bu konuda sadece birkaç örnektir. Çeşitli ülkelerde boş zaman eğitimi çalışmalarını bölümünde devletlerin bu konudaki görevleri ayrıca ele alınacaktır.

Zamanımızda tüm ülkelerde devlet, artık, «Hizmet devleti» durumuna gelmiştir. Esasen «Sosyal devlet» kavramı da bu hususu ifade etmektedir. Genel refahı sağlamak ve geliştirmek devletin görevidir. İşte boş zamanları değerlendirme hizmetleri de genel refahın bir bölümünü oluşturduğu için devletler bu hizmetleri yurttaşlarına sağlamak sorumluluğunu üzerlerine almışlardır (21).

C. DİĞER KURUMLAR

a. Kızılay

Kızılay, yaz aylarında gençler için kamplar açmaktadır. Tatil aylarında kendi olanakları ile tatil yapamayan gençlere açılan bu kamplarda lider öğretmenlerin gözetiminde eğitici programlar dışında müzik, folklor, resim ve el işleri gibi çalışmalar yapılmaktadır.

Kızılay örgütüne ait kampların amaçları şöyle sıralanabilir (22).

a. Gençleri, yurt içinde ve dışında açılacak ulusal ve uluslararası kamplara iştirak ettirmek.

b. Açık havada yapıcı ve yaratıcı, dinlendirici eylemler ile meşgul etmek,

c. Toplumsal duygularını genişleterek yeni arkadaşlar edinmelerine olanak sağlamak,

d. Kızılayın temel ilkelerine uygun telkinde bulunmak ve yardımlaşma duygusu aşılacak,

e. Yaparak ve yaşayarak öğrenme içinde iyiliğe yönelmiş birer insan olarak yetiştirmek.

Kızılayın kamp yer ve kapasiteleri aşağıdaki çizelgede belirtilmiştir (23).

Kızılay Örgütünün Mevcut Gençlik Kampları

Kamp Tipi	Yeri	Kapasitesi
Deniz kampları	Samsun	200
	Pendik - İstanbul	200—250
	Elazığ	200—250
Göl kampları	Murat Dağı - Kütahya	200
Dağ kampları	Çankoru - Kızılcahamam	200

Bu kamplardan Pendik kampına lise ve yüksek okul öğrencileri, diğer kamplara 8-14 yaş arası ilk ve ortaokul öğrencileri katılmaktadır. Kamplar Temmuz ve Ağustos aylarında faaliyet halindedir. Bu süre içinde kamplardan 2000-2500 çocuk yararlanmaktadır. Özellikle fakir, yoksul çocuklar da bu kamplardan yararlanmaktadır. Şimdiye değin 1000 kadar lider yetiştirilmiştir. Bunların 180'i faal görev almaktadır (24). Eğitsel yaz kampları düşüncesinin doğuşunda Kızılay kamplarının önemli katkıları olmuştur. Bugün kamplarda hizmet eden liderlerin bir kısmı Kızılay kamplarında yetişmişlerdir.

Açık hava eylemleri ve özellikle kamplar eğitim bakımından da önemlidir.

Açık havada ve doğada eğitimin önemini benimsemiş birçok filozof ve eğitimci vardır. Bunlar arasında Rablais, Montaigne ve Comenius sayılabilir (25).

Kampçılık ve doğada yaşama konularıyla ilgilenmiş bir eğitimci L. B. Sharp, «İnsanların sınıflarda öğreneceği birşeyler varsa bunları gerçekten sınıfta öğretmelidir. Ancak, doğadan öğreneceklerimizi de mutlaka doğaya giderek orada öğrenmeliyiz» diyor (26). Sharp'ın değindiği öğrenme biçimi, doğrudan doğruya bir deneme ve bizzat yaparak ve yaşayarak öğrenmedir. Bunun için doğaya gitmek gerekir. Bu tür bir eğitim yapılmadığı durumlarda insanın eğitiminde doldurulamayacak bir boşluk kalır. Fransız eğitim sistemi doğada edinilen bilgi ve deneyimleri örgün eğitimin bir bölümü ve vazgeçilmez bir par-

çası olarak kabul etmiştir. Bu nedenle Fransa, okul yaşamına ek olarak, her genç için iki aylık bir yaz eğitimi ve kamp yaşamı öngörmüş ve gençliğini daha dinamik yetiştirmeyi eğitimin tümü içine almıştır. (27). Fransa bu örgütlenme için büyük yatırımlar yapmış ve örgütü kısmen döner sermayeli bir düzene sokmuştur (28). Öğrenciler kampların genel giderlerine bir miktar katkıda bulunmaktadırlar.

Bizdeki kampların da bu duruma getirilmesi yönünden Fransız örneği yararlı olabilir.

b. Halk Evleri

Son olarak gençliğin boş zaman eğitiminde önemli bir rolü olan Halkevlerinin çalışmalarına değinmek istiyoruz. Halkevleri kamuya yararlı bir dernek ve bir tüzel kişiliktir. Kuruluş tarihi 19 Şubat 1932 dir. Bugün 478 Halkevi ve 4322 Halkodası bulunmaktadır. 48.000 üyesi mevcuttur. (29). Bir yerde Halkevi açılabilmesi için en az üç kolun kurulması gerekir. Fakat küçük kentlerde bu olanak bulunamadığı zaman Halkodaları açılmaktadır. Halkodalarında kol örgütü yoktur. Fakat çalışma alanlarına Halkevlerinde görülen işler girer. En az elli üyeli bir araya toplanılabilen her yerde Halkodası açılabilir.

Halkevlerinin boş zaman eğitimi yönünden dokuz kolu vardır (30).

1. **Dil ve Edebiyat Kolu** — Bu kol, parti ilkelerinin kökleşmesine ve yurt sevgisine, yurttaşlık duygusunun gelişmesine yarayacak konuşmalar, konferanslar, törenler hazırlar, Türk dilinin sadeleştirilmesi çabalarına yardımcı olur, eski ve çağdaş Türk ve Dünya edebiyatının tanıtılmasına edebi zevkin yayılmasına çalışır.

2. **Güzel Sanatlar Kolu** — Bu kol, güzel sanatlar sevgisini artırır, ülkede gelişmesine çaba sarfeder. Müzik, resim, heykel, mimari, süsleyici sanatlar alanlarında çalışanları biraraya getirir, genç kabiliyetleri korur ve bunların yetişmelerine çalışır. Müzik alanında konserler düzenler, Millî oyunları teşvik eder, resim ve heykel kurs ve sergileri açar, fotoğrafçılığı teşvik eder.

3. **Spor Kolu** — Ulusal sporlarımızın canlanmasına çalışmak, yersel koşul ve olanaklardan yararlanarak sporun her çeşidini gençler arasında yaymak, yarışlar düzenlemek bu kolun görevleri arasındadır.

4. **Temsil Kolu** — Ülkede tiyatro sevgisini ve tiyatro zevkini kökleştirmeye çalışan bir koldur. Yetenekli gençleri bir araya toplayarak temsiller hazırlar. Bu konuda yarışmalar düzenler ve yayında bulunur.

5. **Sosyal Yardım Kolu** — Gerçek olarak gereksinim içinde bulunanlara yardım etmek, gezici doktorlarla hastalıkların önlenmesine çalışmak, fakir öğrencilere maddi yardımda bulunmak, sağlık bilgisi yönünden yayında bulunmak, işsizliğin önlenmesinde yardımcı olmak gibi görevleri bu kol yürütür.

6. **Halk Dersaneleri ve Kurslar Kolu** — Okuma ve yazmayı halka yaymak, el sanatlarını teşvik etmekle görevli bir koldur.

7. **Kitaplık ve Yayın Kolu** — Halkevleri kitaplıkları çevrenin okuma gereksinimini karşılayan en yararlı kollardan birisidir.

8. **Köycülük Kolu** — Üyeler köylere gider, konserler, temsiller düzenler, köyün tüm toplumsal ve ekonomik sorunlarıyla ilgilenir ve olanaklar ölçüsünde yardımda bulunurlar.

9. **Tarih ve Müze Kolu** — Yurdumuzun tarihi ile ilgili araştırmalar yapmak, tarihsel anıtları halka tanıtmak ve sevdirmek, eski yapıtları ortaya çıkarmak ve korumak, folklor araştırmaları yapmak, müzeler kurmak bu kolun görevleri arasındadır.

Halkevlerine üye olmak için medeni haklarına sahip olanlar istedikleri kola yazılabilirler.

Atatürk ilkelerinin, devrimlerin yayılmasında ve boş zaman eğitimi yönünden önemli katkıları olan halkevleri özellikle gençler ve devlet memurları yönünden çok yararlı olmuştur. Bu kuruluşların halk tabakasına daha fazla yönelmeleri arzulanmaktadır (31).

Bu kuruluşların dışında çeşitli bakanlıkların hizmetleri de belirtilebilir. Fakat bakanlıkların bu çalışmalarları arasındaki eş-

güdüm eksikliği, gençlere götürülen hizmetlerin dağınıklığına, düzensizliğine, etkisizliğine, yinelenmesine yol açmıştır.

Ülkemiz gençliğine yeterince hizmet götüremeyişimiz 3. Beş Yıllık Kalkınma Planında da belirtiliyor. Planda «Yüksek öğretim gençliğinin eğlenme, dinlenme, sosyal, kültürel ve sportif eylemde bulunma olanakları ve tesisleri yüksek öğrenim gençliğinin tümüne hizmet götürmekten uzaktır» (32) denmektedir.

Öğrenci hareketleri ülkemizde uzun zamandır süregelmektedir. Gençliğimizin bunalım içersinde olduğu da bir gerçektir. Bu nedenle gençlik, politika ile çok yoğun olarak ve yakından ilgilenmektedir. Kuşkusuz ülkemizin gelişmişlik derecesi onların politika ile yakından ilgilenmesi üzerinde rol oynamaktadır. Fakat her zaman söylendiği ve yazıldığı gibi, onları politikaya kendiliğinden iten nedenlerden birisi de boş zamanlarını değerlendirecek olanakların toplumca verilemeyeşidir. Bu olanakların, hizmetlerin sağlanamayışının kökeni ise bireylere bir boş zaman eğitiminin verilememesine dayanmaktadır. Konuyu bir kültür politikası içersinde ele almak gerekiyor.

Çağımızda eğitimin bu yeni alanı, geleneksel eğitsel statükuyu kavramlar, yöntem, program, okuldan yararlanma, planlama ve değerlendirme gibi yönlerden alt üst etmektedir. Böyle bir alt üst olma, tüm ülkelerce arzulanan bu duruma gelmiştir. Çünkü çalışma saatleri giderek azalmakta ve boş zamanlar artmaktadır. Toplumların sanayileşerek boş zamanlarının artışı, boş zaman eğitiminin gerekli kılmıştır.

Ülkemizde bir boş zaman eğitiminin sağlanabilmesi, bu konuda, **planlama, program, araç-gereç, personel, lider, mali kaynak** gibi faktörlerin varlığına ve uygulanmasına bağlıdır.

Okullardan boş zamanların değerlendirilmesi bakımından merkez olarak yararlanılması konusunda Geçlik ve Spor Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı arasındaki işbirliğinin yürürlüğe konması arzulanan bir husustur. Esasen boş zamanlar konusundaki çeşitli kuruluşların sağladıkları hizmetler dağınık ve yetersizdir. Kurumlar arası bir eşgüdümüne gitmek ülkemiz için bir gerekliliktir.

«Okullarımız, eğitim yapmayıp öğretimde bulunuyor» suçlaması aslında bir dereceye kadar doğrudur. Çünkü okulda çocuğa daima bilgi aktarılıyor. Kişilik gelişimi üzerinde yeterince durulmuyor. Okullarımız gerçek bir eğitim yapmak istiyorsa öğrenciyi tüm olarak göz önünde bulundurup onun okul dışı eylemleriyle de ilgilenmesi gerekir. İşte okul dışı eylemlerinin bir kısmı da onun boş zamanlarını değerlendirmesi olayıdır.

Öneriler

● Okullarda rehberlik sisteminin geliştirilerek ve yaygınlaştırılarak öğrencilerin boş zamanların değerlendirilmesi ve eğitimi yönünden ilgilerinin saptanmasında onlara yardımcı olmalıdırlar.

● Çok fazla kişinin katılabileceği atletizm, yüzme ve jimnastik gibi temel spor dalları ile güreş ve diğer geleneksel spor eylemlerinin geliştirilmesine ağırlık verilmelidir. Spor eylemlerini seyirlik türden, kitle sporuna dönüştürmelidir.

● Hizmetlerin çoğu okul içi gençliğe götürülmektedir. Okul dışı gençlik ihmal edilmektedir. Okul dışı gençliğe yönelik hizmetler yetersiz, eksik ve dağınıktır. Çeşitli kuruluşların bu yönden yararlı olmaları gerekir.

● Boş zaman eğitimi, değerlendirilmesi, boş zamanlar sosyolojisi gibi bilim dallarının akademik yönden gelişmesi için araştırmacılar bu alanlarda araştırma ve incelemeler yapmalıdırlar.

● Açık hava boş zaman eylemleri yönünden park, bahçe, oyun alanları, çocuk bahçeleri uygulamasının planlanması, bu konudaki kaynakların değerlendirilmesi ve doğadan örgün eğitim bakımından da yararlanılması gerekir.

Özelikle kamp yaşamı, okul yaşamının bir devamı olarak kabul edilmelidir. Eğitsel yaz kamplarında okul eğitim programlarına paralel bazı konuların işlenmesi ve eğitsel kamp düzeni ile okul arasında bir paralellik kurulması düşünülebilir. Kamp yaşamı etken öğretim için olanaklar sağlar. Okulda işitsel olarak öğretilmiş birçok doğa olaylarının gerçekçi gözlem-

lerini uygulamak ve okulda edinilmiş bilgilere deneysel bilgiler eklemek için eğitsel kamplar birer fırsat olabilir. Böylece onların okulda gereğince edinemedikleri **Deney, Gözlem ve Uygulamalar** yapılarak onlarda gerçekçi bir kişilik oluşumuna yardımcı olunabilir.

● Ana babaları, kitle iletişim araçları, kısa süreli kurslar ve diğer yollarla boş zaman eğitimi bakımından eğitmelidir.

● Gençler veya çocukların, ana babalar, rehberler ve liderlerce boş zamanlarında sadece bir değil, birden çok boş zaman eylemlerine yöneltilmeleri gerekir. Böylece birey kendi kendini daha iyi tanıma fırsatı elde eder. Kuşkusuz bu yöneltmede onun ilgi, gereksinim, yaş, cinsiyet, yetenek, bedensel yapısı gibi faktörler gözönünde bulundurulmalıdır.

● Kırsal alanlarımıza boş zaman değerlendirme hizmetlerinin ve eğitiminin sağlanması ve yaygınlaştırılması bakımından önem vermelidir. Özellikle merkez köy projelerinde bu konunun önemle ele alınması kırsal alanlar yönünden yararlı olacaktır.

NOTLAR VE KAYNAKLAR

1. Nash, B. Jay : *Philosophy of Recreation and Leisure*, s. 89 - 96., U.S.A. 1960
2. Dumazedier, Joffre : *Sociology of Leisure*, s. 99 - 104, U.S.A. 1974.
3. Halsey, A.H. : *Sociology of Education*, in «A Dictionary of Sociology», Ed. by G. Duncan Mitchel, London 1968.
4. Fichter, J. H. : *Sociology*, s. 253, U.S.A., 1957
5. Brookover, H. and Gottlieb, D. : *A. Sociology of Education*, sec. ed., s. 5,
6. Türk Milli Eğitiminin Amaçları, Madde 2.
7. Türk Milli Eğitiminin Amaçları, «İlkokul Programı» isimli kitap içinde. İstanbul 1969, s. 2. Kişisel Yönden : Madde 6.
8. Brookover and Gottlieb, a.g.e., s. 6
9. Durkheim, Emile : *Education and Sociology*, s. 71.
10. Brookover and Gottlieb, a.g.e., s. 8.
11. Waller, W. : *The Sociology of Teaching*, s. 12 - 13, U.S.A., 1967.

12. Miller L.H. And Woock, R. R. : Social Foundations of Urban Education, Second Ed. s. 87, U.S.A. 1973.
13. Özgüven, E. : Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler, s. 81 - 82, Ankara, 1974
14. Tezcan, M. : Eğitim Sosyolojisine Giriş, s. 87 - 88. Ankara 1976 ve Boş Zamanlar Sosyolojisi, Ankara 1977.
15. Havighurst, R. J. And Neugarten, B. L. : Society and Education, 4 th Ed., s. 142, U.S.A. 1975
16. Yükcü, S. T. Fundamentals of Recreation, s. 56, U.S.A. 1970.
17. Miller and Robinson, a.g.e., s. 279.
18. Brightbill and Meyer, s. 218, Community Recreation, U.S.A. 1964.
19. Miller and Robinson, a.g.e., s. 280.
20. Miller and Robinson, a.g.e., s. 273
21. Yukic, a.g.e., s. 41
22. Erkan, Necmettin : Eğitsel Yaz Kampları, s. 18, Ankara 1976
23. Erkan, a.g.e., s. 19
24. Erkan, a.g.e. s. 19
25. Kanad, H. F. : Pedagoji Tarihi, S. 304 ve Erkan, N., a.g.e. s. 12.
26. Erkan, N. : a.g.e, s 10.
27. Erkan, N. : a.g.e., s. 11 - 25
28. Erkan, N. : a.g.e., s. 11-25
29. Çavdar, Tevfik : Bir Yaygın Eğitim Deneyi - Halk Evleri, Türkiye'de Yaygın Eğitim, (Seminer Tebliğleri) içinde, s. 199 - 217, 213.
30. Eğitim, 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı s. 96 - 104
31. Geray, Cevat : Halk Eğitimine Giriş, s. 143, Ankara 1970.
32. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 790.